

คติความเชื่อเรื่องผีในยุควิทยาการสมัยใหม่ (IT)

ผศ.ดร.สุชาติ บุษย์ชญาณนท์*

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้กล่าวถึงคติความเชื่อเรื่อง “ผี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับผี จะเห็นได้ว่า “ผี” มีคติความเชื่อมายาวนานนับตั้งแต่ยังไม่มีศาสนา จนกระทั่งเกิดศาสนาขึ้น ช่วงแรกเรียกว่าศาสนาผีหรือศาสนาวิญญาณ ต่อมาก็ได้พัฒนาจากศาสนาผีเป็นศาสนาเทพเจ้า (God) ขึ้นมาในมิติของศาสนาที่เชื่อในพระเจ้า (เทวนิยม) สำหรับศาสนาที่ไม่เชื่อในเทวนิยมก็ยังคงให้ความสำคัญเกี่ยวกับผีซึ่งปรากฏในวรรณกรรมทางศาสนามากมาย ดังในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง “ผี” ว่าเป็นวิญญาณ ย่อมมีการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารตามกำลังแห่งกรรมที่ได้กระทำเอาไว้ ถ้าทำกรรมดีก็ไปในภพภูมิที่ดีได้ไปเกิดในโลก มนุษย์สวรรค์ เป็นต้น ส่วนผู้ทำกรรมไม่ดีก็จะไปเกิดในนรกภูมิซึ่งจะเป็นเกิดเป็นผีเปรต ผีนรก เป็นต้น แม้แต่ในยุคสมัยใหม่ก็ยังมีบุคคลมีความเชื่อเรื่อง “ผี” ดังจะเห็นว่าผีเข้า ผีหลอกผีปราบสัมภเวสี ที่มีการออกตามรายการทีวี ซึ่งถือว่าเป็นยุคสมัยใหม่ที่มีการสื่อสารรวดเร็ว และเป็นยุคข้อมูลข่าวสารแต่ก็ยังมีบุคคลที่มีความเชื่อเรื่อง “ผี” อยู่

สรุปได้ว่า คติความเชื่อเรื่อง “ผี” ยังฝังลึกอยู่ในวิถีชีวิตมนุษย์ถึงแม้ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็ว และเป็นโลกที่มีข้อมูลข่าวสาร เป็นโลกที่มีเหตุและผลสามารถพิสูจน์ในมิติด้านเทคโนโลยีด้านไอที (IT) แต่ความเชื่อเรื่อง “ผี” ยังปรากฏให้ยากพิสูจน์หาความจริงว่าผีมีจริงหรือไม่ ซึ่งสิ่งที่ท้าทายสำหรับผู้ต้องการแสวงหาความอยากรู้อยากเห็นความจริงเกี่ยวกับ “ผี”

คำสำคัญ: คติความเชื่อ, ผี, วิทยาการสมัยใหม่

๑.ความนำ

บทความเกี่ยวกับคติความเชื่อเรื่อง “ผี” นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับผีในมิติต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไร โดยเฉพาะคติความเชื่อผีในปัจจุบันอันเป็นยุคที่มีข้อมูลข่าวสารรวดเร็วและมีเทคโนโลยีทันสมัย อันนับว่าเป็นยุคดิจิทัล (Digital) แต่มนุษย์ก็ยังมีคติความเชื่อผี แสดงว่ามนุษย์เชื่อว่าผียังมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ทุกยุคสมัย คติความเชื่อมนุษย์ที่มีต่อผีเป็นความเชื่อที่มนุษย์ต้องการความปลอดภัยทั้งร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะมนุษย์เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ผี) มีอำนาจเหนือกว่ามนุษย์ ซึ่งสามารถดลบันดาลให้มนุษย์ได้รับสิ่งดีหรือสิ่งไม่ดี (ชั่วร้าย) ได้ ดังนั้น คำว่า “ผี” ในคติที่มนุษย์จินตนาการซึ่งจะมีความหมายแตกต่างกัน

* สาขาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

คำว่า “ผี” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ (๒๕๔๒ : ๑๐๗๔) ได้อธิบายว่า “ผี” คือ สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้ อาจให้คุณหรือให้โทษได้ มีทั้งดีและร้าย เช่น ผีปู่-ย่า-ตา-ยาย ผีเรือน ผีฟ้า สำหรับเรียกคนที่ตายไปแล้วคำว่า “ผี” ในความหมายสำหรับคนที่ตายไปแล้วมีหลายประเภท เช่น ผีกองกอย หมายถึงผีชนิดหนึ่งที่เชื่อกันว่ามีดินเดียวไม่มีส่วบ้ำหัว เข้าจึงเดินเขย่งกองกอย ชอบออกมาดูเลือดที่หัวแม่เท้าคนที่นอนหลับพักผ่อนในป่า ผีเรือน หมายถึงผีที่อยู่ในประจำเรือน ผีโป่ง หมายถึงผีที่อยู่ในป่าโป่ง สำหรับคำว่า “ผี” สามารถนำไปประสมกับคำหรือวลีอื่น ทำให้เกิดความหมายใหม่ เช่น ผีตากผ้าอ้อม หมายถึง แสงแดดที่สะท้อนกลับมาสว่างในเวลาจวนพลบในบางคราว ผีพุ่งได้ หมายถึง เทพวัตถุซึ่งจากอวกาศ มี ๒ ชนิด ชนิดหนึ่งประกอบด้วยหินเป็นส่วนใหญ่ อีกชนิดหนึ่งประกอบด้วยเหล็กเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเคลื่อนที่ผ่านบรรยากาศสู่ผิวโลก จะลุกไหม้ให้แสงสว่างจ้าเนื่องจากเสียดสีกับอากาศ ถ้ามีขนาดเล็กก็จะไหม้หมดก่อนถึงผิวโลก ถ้ามีขนาดใหญ่ก็จะตกถึงผิวโลกและเรียกว่า อุกกาบาต หรือดาวตก อีกประการหนึ่งมีสำนวนที่นิยมนำมาใช้ที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “ผี” ดังเช่น ผีเข้าผีออก หมายถึง เดียวดีเดี๋ยวร้าย ไม่คงที่ ผีเข้าด้าพลอย หมายถึง ถูกซ้ำเติมเมื่อพลาดพลั้งลงหรือเมื่อคราวเคราะห์ร้าย ผีถึงป่าช้า หมายถึง ต้องยอมด้วยความจำใจหรือไม่มีทางเลือก ผีเรือนไม่ดี ผีปากก็พลอย หมายถึง คนในบ้านเป็นใจช่วยให้คนนอกบ้านเข้ามาทำความเสียหายได้ ผีไม่มีศาล หมายถึง ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง จะเห็นได้ว่า “ผี” มีการให้คำนิยามแตกต่างกัน เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว คำว่า “ผี” เป็นสิ่งที่น่าเกลียดหรือน่ากลัว เมื่อมนุษย์เกิดความกลัวจะสร้างจินตนาการขึ้นมาเรียกว่า ผี เริ่มต้นมาจากความกลัวต่อภัยพิบัติต่าง ๆ คำว่า “ผี” ในหนังสือ ศาสนาเปรียบเทียบ (เสถียร โกเศศ ๒๕๑๕ : ๔๑) ได้กล่าวว่า “ผี หมายถึง สิ่งที่มีสภาพเกินคนหรือเหนือคน คนจึงกลัวเพราะให้ตีให้ร้ายหรือให้คุณให้โทษแก่คนได้ ผีนั้นถ้าเป็นผีชั้นดีเรียกว่า เทวดา” (เรไร ไพรวรรณ , มปป. : ๙๓ – ๑๐๐) ความเชื่อเรื่อง “ผี” ได้ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ด้านที่ ๓ สมัยสุโขทัยกล่าวถึงการนับถือผีไว้หลายตอนและผีที่ตนนับถือว่าเป็นใหญ่กว่าผีทั้งปวงคือ พระชะงูผี ดังปรากฏในจารึกว่า “พระชะงูผี เทวดาในเขอันนั้น เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้ว ไหว้ดีพลีลูก เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ผีไหว้ดีพลีลูก ผีในเขอันนี้คุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย...” และในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีการกล่าวถึงความเชื่อเรื่องผี ดังปรากฏในประกาศโครงการแข่งน้ำโคลงห้า ได้มีการอัญเชิญเทพเจ้าและเชิญภูตผีต่าง ๆ มาเป็นพยานและลงโทษคนคิดคดขบถแผ่นดินไว้ ดังรายชื่อว่า

“ปล้าเงี้ยวรอนราญรงค์	ผิดงผีหมื่นถ้ำ	ล้าหมื่นผามาหน่น้ำหนบก	ตกนอกขอกฟ้าแมน
แดนฟ้าตั้งฟ้าต่อ	ล่อหลวงเต้า	ทั้งเหง้าภูตพนัสบดี	ศรีพรหมรักษ์
ยักษ์กุมาร	หลายบ้านหลายเท่า	ล้วนผีห้าผีเหว	เร็วยิ่งลมบ้า
หน้าเท่าแผง	แรงไทยเอาขวัญ	ครั้นมาถึงถับเสียง	เยี่ยชระแรงชระแรง
แผ่งข่าวอิน	เยี่ยชระรางชระราง	รางชางจุบปาก	เยี่ยจะเจียวจะเจียว
เขี้ยวสรคานอานมลิ้น	เยี่ยละลายละลาย	ตราบมีในฟ้าในดิน	บินมาเยี่ยพพล่ง
จุงมาสูบเอาเขาผู้บ่ชื่อ	ชื่อใครใจคด	ขบถเกียจกาย	วายกระทำฟาดฟัด
ความแควนมัดศอก	หอกดินเค้าเท้าถก	หลกเท้าให้ไปมิตันตาย	หงายระงมระงม

ยมบาลลากไป ไพนรกลาบปลิ้นดินพลาจ...” (ประกาศโองการแข่งน้ำโคลงห้า)

แม้ในวรรณคดีขุนช้างขุนแผนได้มีการกล่าวถึง “ผี” ดังปรากฏในตอนทีพลาจงามเรียนหนังสือกับนางทองประศรีที่ว่า

“อันเรื่องราวกล่าวความพลาจงามน้อย	ค่อยเรียบร้อยเรียนรู้ครูทองประศรี
ทั้งขอมไทยได้สิ้นก็ยินดี	เรียนคัมภีร์พุทธเทพพระเวทมนต์
ปัดมั่งตั้งตัวนะปัดตลอด	แล้วถอนถอดถูกต้องเป็นล่องหน
หัวใจกริดอิทธิเจเสน่หกล	แล้วเล่านต์เศกขม้นกินน้ำมัน
เข้าในห้องลองวิชาประสาเด็ก	แทงจนเหล็กแหลมลู่ช้วน
มหาหมื่นย่นยงคงกระพัน	ทั้งเลขยันต์ลากเหมือนไม่เคลื่อนไหว
แล้วทำตัวหัวใจดีปิโส	เสดาะไซ้ตรวนได้ตั้งใจหมาย
สะกดคนมนตร์จิ้งจอกำบังกาย	เมฆฉายสุริย์จันทร์ขยันดี
ทั้งเรียนธรรมกรรมฐานนิพพานสูตร	ร้องเรียกภูตพรายปราบกำหราบผี
ผูกพันต์หุ่นหน้าเข้ารวี	ทองประศรีสอนหลานชำนาญมา”(ขุนช้างขุนแผน)

ในลิลิตพระลอ ได้กล่าวถึง “ผี” ที่มีผู้เรียนรู้คาถาอาคมเวทมนต์ของคลังโดยใช้เวทมนต์คาถาเรียกผีมาใช้ให้ทำการต่างๆ ดังปรากฏในตอนปู่เจ้าสมิงพรายเรียกผีมาให้อนจะส่งสลาเหินไปให้พระลอร์ดตอนหนึ่งรายงานว่า

“ปูราพิ้งถึงเทพดา	หากันมาแต่ป่า	มาแต่ท่าแต่น้ำ
มาแต่ถ้ำคูหา	ทุกทิศมานั่งเฝ้า	พระปู่เจ้าทุกตำบล
ตนบริวารทุกหมู่	ตรวจตราอยู่ทุกแห่ง	ปู่แต่งพระพนัสบดี
ศรีพรหมรักษัยักษ์กุมาร	บริวารภูตปีศาจ	ดาเดียรดาขมิหมา
นายคนแลคน	ตนเทพยผู้ห้าวท้าวผู้หาญ	เรื่องฤทธิ์ชาญเหลือหลาย
ตั้งเปนนายเปนมูล	ตัวขุนให้ชี้ข้าง	บ้างชี้เสือชี้สีห์
บ้างชี้หมีชี้หมู	บ้างชี้งูชี้เงือก	ชี้ม้าเผือกผันผาย
บ้างชี้ควายชี้แรด	แผ่ดร้องก้องนำกล้ว	ภูตแปรตัวหลายหลาก
แปรเปนกาภาษา	เปนหัวกาหัวแร้ง	แสร์งเปนหัวเสือหัวช้าง
เปนหัวกวางหัวฉม้น	ตัวต่างกันพันลึก	ลศีกกุมอาวุธ
เครื่องจะยุทธยงยิ่ง	เด่นโลดวิ่งระเบง	คุกเครงเสียงคะครั้น
พินไม้ไผ่หินผา	ดาษดากันผาดแผ่ง	รเร้งร้องก้องกู่เกรียง
เสียงสเทือนธรณี	เทียบพลผีเสร์จสรรพ	ปู่ก็บังคับทุกประการ
จึงบอกสารอันจะใช้	ให้ทั้งยามนตร์ดล	บอกทั้งกลอันจะทำ
ให้ยาฆ่าเขาเผือด	มนตราเหือดหายศักดิ์	ให้อารักษ์เขาหนี
ผีเขาแพแล้วไล่	กูจึงจะใช้สลาเหิร	เดิรวหาไปสู่
เชิญพระภูธรท้าว	ชักมาสู่สองหย้า	อย่ากล้าคำกู สำนั่งนี้ ฯ” (ลิลิตพระลอ)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ความเชื่อในเรื่อง “ผี” มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนและมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้ประพันธ์วรรณกรรมที่มีความเชื่อเกี่ยวกับ “ผี” ซึ่งมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถบันดาลให้เกิดสิ่งต่างๆ ที่อยู่เหนือธรรมชาติ (เรไร สืบสุข ๒๕๒๑ : ๒๔๐) อำนาจหรืออิทธิฤทธิ์ของ “ผี” ปรากฏกายมาช่วยเหลือซึ่งจะเป็นวิญญานของบรรพบุรุษ ดังปรากฏวรรณคดีของขุนช้างขุนแผน ตอนพระไวยแตกทัพ เมื่อครั้งพระไวยยกทัพไปรบกับพลายชุมพลและขุนแผนปลอมตัวเป็นมอญมาแล้ววิญญานของนางวันทองมาปรากฏกายเพื่อบอกพระไวย ดังกลอนว่า

“จะกล่าวถึงวันทองที่ต้องโทษ
เมื่อขาดใจอาลัยถึงลูกยา
วันนั้นพระไวยจะไปศึก
เกรงฤทธิ์บิดาจะฆ่าตาย
ผิวผ่องละออกพัศตร์ปลั่งเปล่ง
ประมาณชันษาสิบห้าปี
ฝ่ายกตานั้นนั่งฟังทอง
กรองนอกตอกฉลุดวงละไม
ก้านแย่งโคมเพชรเจ็ดเหลี่ยม
ขัดแสดสอดสีทับทิมทับ
เฉิดโฉมประโลมลานสวาดิ
สร้อยสังวาลสุวรรณพรรณราย
สองเต้าตมแต่งเครื่องครัด
กรองร้อยสร้อยสนกระสนทรวง
พระไวยขับม้ามาถึงนั้น
เสียงเสนาะเพราะขัดเป็นสตรี
ลงจากม้าพลันในทันใด
แฝงไม้แลไปเห็นโฉมนาง
ผิวปลั่งดังทองทาทะทวย
งามระบอบรอบไรเจ้าเรียวบริม
หวานอ่อนร้อนเสียงเสนาะดง
แสนสวาทินาฏน่องไม่พริบตา
ครานั้นจึงโฉมพระหมื่นไวย
กระหือมิยุรยาตรนาตามา
แก้วตาอย่าประหม่ากลมหมอง
เสียตายผิวจะเผือดอย่าเดือดใจ

พระองค์ทรงโปรดให้เช่นฆ่า
เวรพาเป็นอสุรกาย
นางนี้สำคัญมั่นหมาย
กลับกลายเพศเพี้ยนเป็นนารี
ดังดวงจันทร์วันเพ็ญประไพศรี
ท่วงทีมารยาทดังนางใน
สอดสองซบสี่ดูสดใส
เส้นไหมย่อมม้วนเป็นมันยับ
กรวยเชิงช่อเอี่ยมดังแบบจับ
นางแก้มแต่งประดับประดาขลุ่ยกาย
ชะอ้อนอ่อนเอยสะอาดสะอึงสาย
แต่ละเม็ดเพชรกระจายกระจ่างดวง
ดอกไม้ทัดทั้งห่อผ้าห่มหวง
ร่ำร้องเสียงร้องรำพันไป
พอพระจันทร์เพ็ญผ่องละอองศรี
ก็หยุดยั้งโยธียู่กลางทาง
เยื้องยุรยางตรงไปไม่เกรียบกร่าง
ทรงบางตระหลอออกจากพิมพ์
มือสวสลิบนิ้วดูนุ่มนวล
พร้อมพร้อมเพราทั่วทั้งกายา
ดังเสียงหงส์เหินในเวหา
แฝงพฤษาสอดแลดะลึงไป
แสนสำราญบานใจเป็นหนักหนา
ชะอ้อนอ่อนเอยโอการำพันไป
จะหวีตร้องจรดลไปไหน
ขวัญจะโยยบินไกลกำลังกลัว

มานี้เกิดพีจะรับขวัญ
 ให้คืนเข้าร่างน้องประคองตัว
 อยู่เดียวเปลี่ยนอกในอารัญ
 ยามหนาวเจ้าจะนอนในกลางไพร
 กุศลส่งพี่ตรงมาพบน้อง
 จะอยู่ด้วยน้องน้อยสักร้อยปี
 ปลอบปลางนางอย่างขยับเยื้อง
 ขยับมือมาแม่อย่าเมินไป
 คราวนั้นนางเปรตอสุรกาย
 เห็นลูกชายและเลี่ยมเทียมคณอง
 ตวาดมาว่าเหวฬลายงามลูก
 ลุ่มหลงโลกว่าประสาใจ
 ชื่อว่าวันทองที่ต้องโทษ
 ตายไปใจผูกด้วยลูกยา
 ตัวเจ้าจะยกออกไปทัพ
 ศึคนี้นักหนาสงามี
 รอรังระวังให้จงดี
 ว่าวแล้วแผ่นไผ่นโจนทะยาน
 สูญหายกลับกลายไปตามเพศ
 ไม่มีหัวตัวทะมึนยืนยัน

ซึ่งผาดผันโฉนไปในไพรทั่ว
 เจ้าอย่าประหม่อมัวให้หมองใจ
 เพื่อนพุดจาสารพันหาไม่
 ไม่มีใครโอบอุ้มให้อุ่นดี
 ขอประคองเคียงกายไม่หน่ายหนี
 แก้วพี่อย่าสะทกสะเทิ้นใจ
 ชายข้าเลื่องโลมเลี่ยมเข้าไปใกล้
 ขอดอกไม้สักหนอยที่ร้อยกรอง
 แยบคายเชิงดีไม่มีสอง
 ก็โฉนผาดแผดร้องระงมไพร
 มาดูถูกข่มเหงหาเกรงไม่
 ภูไสรี่สารธารณคือมาตา
 กระกริ้วโกรธสั่งให้ไปเช่นฆ่า
 ตามมาจะบอกซึ่งร้ายดี
 น่าจะยับเียนย่อยถอยหนี
 ไพรรีเร็วแรงจะรกราน
 จะเสียทีอย่าโหมเข้าหักหาญ
 เสียสะท้านทั่วท้องพนาวัน
 เป็นเปรตสูงเยี่ยมเทียมสวรรค์
 เขียนหันหายวับไปกับตา”

ในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ได้กล่าวถึงอิทธิฤทธิ์ของผีที่ปรากฏกายผ่านไปในที่ที่สิ่งอาศัยอยู่ ตอน
 กำเนิดสุดสาคร เมื่อครั้งสุดสาครเดินทางติดตามหาพระอภัยมณี ผ่านเข้าไปในเมืองผีดิบถูกฤทธิ์ของผีดิบ ดังคำ
 กลอนที่ว่า

“ถึงเมืองลุ่มจมสมุทรมนุษย์ม้วย
 เห็นมนุษย์สุดอยากปากยิบยิบ
 เป็นถิ่นฐานบ้านเมืองเรืองอร่าม
 ตลาดน้ำเรือสัญจรเที่ยวคอนพาย
 สุดสาครอ่อนแอครั้นแลเห็น
 ทั้งแลเห็นเต็นรำน่าสำราญ
 เข้าประตูดูกำแพงตะแคงคว่ำ
 เป็นเงาเงาเข้ากลุ่มรุมราวี

ประกอบด้วยยักษ์จีนีพวกผีดิบ
 เสียงซุบซิบเสแสร้งจำแลงกาย
 ทั้งตีกรามเรื้อนเรื้อดูเหลือหลาย
 บ้างร้องขายข้าวของที่ต้องการ
 คิดว่าเป็นปีศาจที่ถิ่นฐาน
 เขาเรียกขานขับม้าเข้าธานี
 อยู่ในน้ำเก่าแก่เห็นแต่ผี
 กุมารดีด้วยไม้เท้าพระเจ้าตา

ถูกเนื้อตัวหัวขาดลงกลาดเกลื่อน	ยังพวกเพื่อนคึกคักมาหนักหนา
บ้างอยากกินลิ้นแลบแปลแปลมา	กุมารกล่ำกลอกกลับเข้ารับรบ
ม้ามังกรถอนถึกับสะบัด	เอาหางรัดราวกับนาทึงปากขบ
สังหารผีรื้อพลอยู่จนพลบ	เห็นเพลิงคบล้อมรอบขอบกำแพง
พวกผีดิบสิบโกฏิมันโลดไล่	จะเข้าใกล้กลัวมันตบคนตาย
แต่หลอนหลอกออกอึดสัดสแกง	ด้วยมันแก้งจะให้วนอยู่จนตาย
กุมาราม้าทรงเฝ้าหลรอบ	เที่ยวตลบไล่ผีไม่หนีหาย
ถึงเจ็ดวันมันไม่แตกไม่แยกย้าย	จนม้าวายน้ำเวียนจะเจียนจม
ทั้งตัวสุตสาครก็อ่อนจิต	รำลึกคิดถึงเจ้าตาที่อาศรม
พอเสียงดังหึ่งห่ามากลางลม	ปีศาจจมนหายวับไปลับตา
เห็นโยคีขี่เมฆมาเสกเวท	จึงอาเพศพวกผีหนีคาถา
ขึ้นหยุดยั้งนั่งบนใบเสมา	ไหว้เจ้าตาทูลถามดูตามแคลง
มาถึงนี้ผีพร้อมเข้าล้อมหลาน	คิดว่าบ้านถิ่นประเทศเป็นเขตแขวง
เข้าหักหาญราญรอนจนอ่อนแรง	นี่กำแพงเมืองตั้งแต่ครั้งไร ๆ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าคติความเชื่อเรื่อง “ผี” ในวรรณคดีไทยก็ได้กล่าวถึงผีเป็นในมิติต่าง ๆ ตามความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตจิตวิญญาณมีหลายอย่างทั้งที่ผีดี ผีไม่ดี ผีฟ้า ผีแถน ผีป่วนตายาย เป็นต้น ล้วนเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าแนวความคิดเกี่ยวกับผีในคติความเชื่อของสังคมไทยยังผูกพันไปเอาไว้วรรณกรรม อีกประการหนึ่งคติความเชื่อเรื่องผีในมิติของศาสนาก็ยังมีการกล่าวถึง โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาที่ไม่เชื่อเกี่ยวกับพระเจ้า (เทวนิยม) ยังปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับผีในวรรณกรรมและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามผู้เขียนอยากจะกล่าวถึงคติความเชื่อผีในมิติต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เรื่อง “ผี” ต่อไป

๒.คติความเชื่อ “ผี” ในมิติศาสนาเทวนิยม

เมื่อกล่าวถึง “ผี” ในมิติศาสนาเทวนิยมจะเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ อาจจะออกมาในรูปแบบวิญญาณนิยม (animism) ซึ่งศาสนาเทวนิยมจะเน้นเรื่องวิญญาณหรือเป็นศาสนาผี จะกล่าวถึงวิญญาณที่แสดงออกมาในรูปแบบของความเชื่อมีการบูชาปีศาจหรือบูชาซาตานหรือเทพเจ้า ในคติความเชื่อผีในมิติศาสนาที่บูชาผีหรือนับถือผี ทางวิชาการศาสนวิทยาจะเรียกว่า “animist” ซึ่งมีพื้นฐานมาจากคำว่า “anima” แปลว่า “ลมหายใจ” หรือ “วิญญาณ” ตามระบบความเชื่อของบุคคลในยุคดึกดำบรรพ์เกี่ยวกับผีหรือวิญญาณ ดังเดิมที่เดิยวนั้นมนุษย์มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณแบ่งออกเป็น ๓ ประเด็น คือ(ซิลป์ชัย ชาติเรณูรัตน์. ๒๕๕๙ : ออนไลน์)

- ๑) มนุษย์มีความเชื่อว่า วิญญาณ (ผี) มีอยู่จริง
- ๒) มนุษย์มีความเชื่อว่า วิญญาณ (ผี) เป็นอมตะ
- ๓) มนุษย์มีความเชื่อว่า วิญญาณ (ผี) เป็นสิ่งที่เหนือธรรมชาติสามารถให้ความเสมอภาคและความยุติธรรมแก่มนุษย์ได้

คติความเชื่อเกี่ยวกับ “ผี” หรือ “วิญญาณ” ในยุคแรก ๆ นั้นมนุษย์เชื่อว่าวิญญาณมีอยู่ในร่างกาย มนุษย์วิญญาณจะไม่แตกสลาย เมื่อร่างกายตายไปแล้วแต่วิญญาณยังมีอยู่ แม้บางครั้งมนุษย์ในยุคบรรพกาลยังมีความเชื่อว่า ชีวิตของภูตผีมีอยู่จริง จากความเชื่อนี้จึงทำให้เป็นจุดเริ่มต้นกำเนิดศาสนาขึ้นหรือมีการพัฒนาการให้เกิดเป็นศาสนาเทวนิยมหรือศาสนาเทพเจ้าขึ้น จะเรียกว่า ศาสนาวิญญาณหรือศาสนาผี

แต่เดิมนั้นมนุษย์นับถือผีโดยมีพื้นฐานจากความกลัวและความไม่มั่นใจต่อการดำเนินชีวิตจึงทำให้เกิดการนับถือบูชาวิญญาณ (ผี) รูปแบบการบูชาวิญญาณ (ผี) นั้นจะออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) ผีฟ้าดิน ซึ่งเป็นการบูชาวิญญาณธรรมชาติ
- ๒) ผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วกลายเป็นวิญญาณอมตะที่ยังวนเวียนอยู่ใกล้และคอยช่วยเหลือลูกหลานอยู่
- ๓) ผีที่สถิตอยู่ในวัตถุมงคล ซึ่งในวัตถุนั้นมีวิญญาณสถิตอยู่แล้วทำให้สิ่งของหรือวัตถุเหล่านั้นมีพลังอำนาจศักดิ์สิทธิ์

คติความเชื่อศาสนาผีเกิดการพัฒนาศาสนาเทพเจ้า เมื่อมนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์มากขึ้นพยายามหาคำตอบเกี่ยวกับผีให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้นจึงพยายามสร้างสิ่งที่น่าเชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้เกิดความยิ่งใหญ่มากขึ้น

วิวัฒนาการคติความเชื่อผีสู่ศาสนาเทพเจ้า ซึ่งผู้นำเสนอจะนำเสนอประเด็นสำคัญของวิวัฒนาการความเชื่อจากเดิมสู่ความเชื่อแบบศาสนาเทพเจ้าหรือศาสนาเทวนิยม ดังนี้

๑) มนุษย์มีความเชื่อเรื่องผีฟ้า แต่เดิมนมนุษย์เชื่อเพียงแค่ว่าท้องฟ้ายิ่งใหญ่ที่สุด ต่อมาเมื่อบรรพบุรุษที่ตายไปคงต้องอยู่สูงกว่าท้องฟ้าที่ตามองเห็นก็เลยเกิดแนวความคิดเรื่องสวรรค์ที่สูงกว่าท้องฟ้า ดังนั้น จากความเชื่อผีฟ้าดินก็ทำให้เกิดการพัฒนากลายเป็นเทพเจ้าหรือเทวดาบนสวรรค์ (God)

๒) มนุษย์มีความเชื่อว่าผีหรือวิญญาณย่อมมีความศักดิ์สิทธิ์ที่แตกต่างกันเหมือนกับมนุษย์ย่อมมีความแตกต่างในระบบการปกครองย่อมมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นไปเรื่อย ๆ จากระบบหัวหน้าเผ่า กลายเป็นระบบกษัตริย์และกลายเป็นระบบจักรพรรดิ ดังนั้นวิญญาณ (ผี) ก็ย่อมมีการสร้างระบบเทพเจ้าบนท้องฟ้า สวรรค์ และโลก กลายเป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างและมีอำนาจแตกต่างกันตามระดับชั้นของเทพเจ้า

๓) มนุษย์มีความเชื่อว่าผีย่อมมีชั้นชั้นการปกครองและสิทธิอำนาจเหมือนกับสังคมมนุษย์ย่อมมีชั้นชั้นในสังคม ดังนั้นอำนาจของเทพเจ้าย่อมมีอำนาจแตกต่างกัน ดังนั้นจึงสร้างเทพเจ้าสูงสุดคือพระบิดา พระบุตร และพระจิต มีอำนาจแตกต่างกันตามแต่เทพเจ้านั้น ๆ จะมีอำนาจด้านใด

๔) มนุษย์มีความเชื่อในอำนาจผีว่า มีทั้งดีและไม่ดี แล้วสร้างเทพเจ้าที่แตกต่างกันเรื่องเทพเจ้าก็มีทั้งฝ่ายดีและฝ่ายไม่ดี เทพเจ้าฝ่ายดีได้รับการยกย่องว่า ฝ่ายเทพ ส่วนเทพเจ้าที่ไม่ได้ก็กลายเป็นฝ่ายมาร

๕) มนุษย์มีความเชื่อเรื่องเทพและมารแล้ว ยังมีการพัฒนาต่อไปอีกว่ามนุษย์จะต้องปฏิบัติเคารพอย่างไรต่อเทพและมาร เพื่อให้เทพเจ้าเหล่านั้นเกิดความพึงพอใจต่อมนุษย์

๖) มนุษย์มีความเชื่อต่อเทพเจ้าหรือเทวดาเกิดขึ้นแล้ว มนุษย์ยังมีความเชื่อต่อไปว่า เทพเจ้าบางองค์อาจอวตารมาเป็นคน คนอาจกลายเป็นเทพได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า คติความเชื่อเกี่ยวกับ “ผี” กลับกลายทำให้เกิดเป็นศาสนาผีหรือศาสนาวิญญาณ จากนั้นยังกลายมาเป็นศาสนาเทพเจ้าหรือศาสนาเทวนิยม กระทั่งมีการจัดทำเป็นเทวสถาน มีคัมภีร์ทางศาสนา และศาสนพิธี มีศาสดา ซึ่งแต่เดิมทีเดียวนั้นมนุษย์มีความเชื่อเกี่ยวกับ “ผี” จนกระทั่งกลับกลายเป็นศาสนาเทพเจ้า

๓.คติความเชื่อ “ผี” ในมิติพระพุทธศาสนา

รากฐานแนวคิดเกี่ยวกับ “ผี” ในพระพุทธศาสนาพบว่าพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงแนวคิดและให้ความสำคัญกับชีวิตหลังตาย โดยอธิบายถึงหลักคำสอนที่สำคัญมีอยู่ ๓ แนวคิด คือ (CheeZe.๒๕๕๔ :ออนไลน์)

๑) แนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์มีลักษณะที่เวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่สิ้นสุดถ้าไม่สามารถจะทำให้เงื่อนไขของการเกิดสิ้นสุดได้ การที่บุคคลคนหนึ่งตายลง ไม่ถือว่า การตายนั่น เป็นจุดสิ้นสุดของชีวิตตราบเท่าที่ยังมีกิเลส จะต้องมีการเกิดใหม่อีกเรื่อยไป ยกเว้นชีวิตของผู้กำจัดกิเลสให้หมดไปได้ แนวคิดลักษณะนี้ เรียกว่า “สังสารวัฏ” มีอยู่ ๓ ประเภท ได้แก่

(๑) ภูมิชั้นต่ำเลว มีทุกข์มาก มีอยู่ ๔ ภูมิ คือ โลกนรก โลกเปรต โลกอสุรกาย โลกเดียรัจฉาน

(๒) ภูมิชั้นกลางซึ่งเป็นภูมิชั้นดีมีสุขเป็นโลกียพอบประมาณ มีอยู่ ๗ ภูมิ คือโลกมนุษย์และเทวโลกชั้น

๑-๖

(๓) ภูมิชั้นสูง ซึ่งเป็นภูมิดีมีสุขมาก มีอยู่ ๒๐ ภูมิ คือ พรหมโลก ตั้งแต่ชั้นที่ ๑-๒๐

๒) แนวคิดเกี่ยวกับกรรม พุทธศาสนายอมรับว่า การกระทำแต่ละอย่างของทุกคนจะต้องได้รับผลตอบแทนด้วยตนเอง คนอื่นจะมารับผลของการกระทำไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการทำดีหรือทำชั่ว การให้ผลตอบแทน มีทั้งชาตินี้ และชาติหน้า แต่พุทธศาสนากล่าวเน้นหนักในชาติปัจจุบันพระพุทธศาสนาจัดอยู่ในกลุ่มที่เรียกว่า กรรมวาที คือเชื่อว่า “ทำดี ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” หรือ “ทำดี ได้ขึ้นสวรรค์ ทำชั่วตกนรก” การกระทำแต่ละอย่างของทุกคนจะต้องได้รับผลตอบแทนด้วยตนเอง คนอื่นจะมารับผลของการกระทำไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการทำดีหรือทำชั่ว โดยแบ่งประเภทของการกระทำ (กรรม) โดยทั่วไปออกเป็น ๒ อย่าง คือ กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) และกรรมดี (กุศลกรรม)นอกจากนั้น ยังมีการแบ่งแยกย่อยออก เช่น แยกตามหนทางที่เป็นเหตุให้ทำกรรมมี ๓ อย่างคือ การกระทำทางกาย (กายกรรม) การกระทำทางวาจา (วจีกรรม) และการกระทำทางใจ(มโนกรรม) และแบ่งตามหลักเกณฑ์ที่กรรมจะให้ผล มีอยู่ ๑๒ อย่างคือ

- (๑) กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน (ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม)
- (๒) กรรมที่ให้ผลในภพที่จะไปเกิด (อุปปีชเวทนียกรรม)
- (๓) กรรมที่ให้ผลในภพต่อไป (อปปราปรเวทนียกรรม)
- (๔) กรรมเล็กให้ผล (อโหสิกรรม) เป็นไปตามกฎเกณฑ์ หรืออยู่ที่ความต้องการของมนุษย์
- (๕) กรรมที่ทำให้ไปเกิดใหม่ (ชนกกรรม)
- (๖) กรรมที่สนับสนุน หรือซ้ำเติมชนกกรรม (อุปถัมภกกรรม)
- (๗) กรรมที่ทำให้ชนกกรรมและอุปปีชกรรมแปรเปลี่ยนทุเลาเบาลง (อุปปีชกรรม)
- (๘) กรรมที่เข้าไปตัดผลของกรรมทั้ง ๒ อย่างไม่ให้ส่งผล (อุปฆาตกรรม)
- (๙) กรรมหนักที่ให้ผลก่อน (ครุกรรม) เช่น ฆ่าบิดามารดา พระอรหันต์ เป็นต้น
- (๑๐) กรรมที่ทำงานขึ้นให้ผลรองลงมาจากครุกรรม (พหุลกรรม)
- (๑๑) กรรมที่ให้ผลเวลาใกล้ตายถ้าไม่มีกรรม ๒ ข้อก่อนก็จะให้ผลทันทีที่มนุษย์ได้เสียชีวิตลง(อาสันนกรรม)

(๑๒) กรรมที่ทำด้วยเจตนาอ่อน ถ้าไม่ได้ทำกรรมอย่างอื่น ก็ให้ผลได้ (กตัตตากรรม)

กรรมหรือการกระทำทุกอย่างที่จัดว่าเป็นกรรม จะต้องประกอบด้วย “เจตนา” ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญในฐานะเกณฑ์ที่นำมาพิจารณาด้วยทุกครั้ง ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรา(ตถาคต) กล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ”

นัยหนึ่ง กรรม หรือหลักกรรม จัดว่าเป็นกฎแห่งธรรมชาติ ภาษาบาลีเรียกว่า นิยาม แปลว่า กฎเกณฑ์ที่กำหนดแน่นอน หรือความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอน มี ๕ อย่างคือ

(๑)อุตุนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ เช่น ลมฟ้าอากาศ ฤดูกาล ฝนตกฟ้าร้อง ดวงอาทิตย์ขึ้น-ตก เป็นต้น มีความผันแปรไปตามธรรมดา

(๒)พีชนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ เช่น มะม่วง ย่อมออกผลมาเป็นมะม่วง

(๓)จิตตนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต เช่น เมื่อตากระทบกับรูป จิตก็จะเป็นตัวปรุงแต่งต่อไปว่า ดี ไม่ดี สวย ไม่สวย เป็นต้น

(๔)กรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ หรือการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ที่ประกอบด้วยเจตนาซึ่งจะมีผลออกมาตามเหตุปัจจัย ไม่ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของมนุษย์

(๕)ธรรมนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์ หรือสิ่งที่เป็นธรรมดาที่เมื่อมีเหตุก็ย่อมมีผลติดตามมา เช่น คนเราเกิดมาแล้วต้องแก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดา

กฎแห่งธรรมดทั้ง ๕ ข้อนี้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น และเป็นไปตามเหตุปัจจัยตามธรรมชาติ ไม่ว่าพระพุทธรเจ้าจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม มันย่อมเป็นไปตามธรรมดาของมัน มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว เป็นระเบียบแบบแผนที่ให้ผลไปตามเงื่อนไขของเหตุปัจจัย

หลักฐานที่รองรับการอธิบายกรรม พบว่า มีมากมาย เริ่มตั้งแต่เล่มที่ 4 กล่าวถึงบุคคลที่เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง ฯลฯ มีความเห็นผิดในโลกนี้ ตายไปแล้ว เข้าถึงอบาย ทุกคติวินิบาต นรก...นอกจากนั้น

พระพุทธเจ้าเห็นว่า เราเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราจักทำกรรมใดดีหรือชั่วก็ตาม เราจักต้องเป็นผู้รับผลของกรรมที่กล่าวมาจะเห็นอย่างชัดเจนว่ากรรมมีอยู่ ผลของกรรมมีอยู่ และให้ผลอย่างแน่นอนขึ้นอยู่กับการไขว่คว้า บุคคลนั้นทำกรรมอะไรไว้

๓) แนวคิดเกี่ยวกับนรก พระพุทธศาสนายอมรับว่า เป็นสถานที่ที่มีอยู่จริงทั้งในลักษณะ ที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม ส่วนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สถานที่ลงโทษหรือที่อยู่ของผู้ที่ทำความชั่วทั้งที่มีชีวิตอยู่และหลังตายไปแล้ว ไม่ได้ระบุว่า อยู่ ณ สถานที่ใด ส่วน นรก ในความหมายที่เป็นนามธรรม คือสภาวะที่เราร้อน ทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจคำว่า “นรก” หมายถึงโลกหลังความตายเป็นสถานที่ที่ปราศจากความเจริญ สภาพที่ปราศจากความสุข เป็นที่เสวยทุกข์ซึ่งเป็นผลมาจากการทำบาป หรือความชั่วที่ได้กระทำไว้ เป็นสภาพที่มีแต่ความเร่าร้อนเต็มไปด้วยความทุกข์ เป็นเหวแห่งความทุกข์ ที่ไม่มีความสุขความเจริญ, ภาวะเราร้อนกระวนกระวาย, ที่ไปเกิดและเสวยความทุกข์ของสัตว์ผู้ทำบาป หรือภูมิที่เสวยทุกข์ของคนผู้ทำบาปตายแล้วไปเกิด แดนหรือภูมิที่เชื่อกันว่าผู้ทำบาปจะต้องไปเกิดและถูกลงโทษ พุทธศาสนาได้กล่าวถึงนรกไว้ในฐานะเป็นสถานที่รองรับหรือที่อยู่ของผู้ที่ทำความชั่ว พบหลักฐานในขุททกนิคาย ชาติกว่ามีอยู่ ๘ ชุม คือ

(๑) สัญชีวนรก นรกที่นายนิรบาลมีมือถืออาวุธอันมีแสงฟันสัตว์นรกทั้งหลายจนตายแล้ว ก็กลับฟื้นขึ้นได้อีกแล้วถูกฟันอยู่เรื่อยไปจนกว่าจะหมดกรรม

(๒) กาฬสตุตตนรก สัตว์นรกจะถูกนายนิรบาลตีด้วยเส้นเชือกดำแล้วลากหรือตัดด้วยเครื่องประหารมีขวาน จอบมีด เลื่อย

(๓) สังฆาตตนรก นรกภูเขาเหล็กที่มีเปลวไฟบดสัตว์นรกให้จมลงไปบนแผ่นดินมีประมาณแค่สะเอว สัตว์นรกจะถูกภูเขาเหล็กบดขยี้ร่างกายให้ได้รับทุกขเวทนาอยู่ตลอดเวลา

(๔) โรรูนรก สัตว์นรกในขุมนี้จะร้องให้อยู่ตลอดเวลาเพราะถูกควันไฟเข้าไปสู่ทวารทั้ง ๔ เปลวไฟแลบเข้าหูเข้าตาออกหูขาเข้าปาก ตา จมูก ทวารหนัก ทวารเบา

(๕) มหาโรรูนรก สัตว์นรกในขุมนี้จะร้องเสียงดังครวญครางอยู่ตลอดเวลาที่ถูกไฟนรกไหม้

(๖) มหาอเวจินรก สัตว์นรกจะถูกไฟไหม้และจมอยู่ในกระแสน้ำที่เดือดพล่าน

(๗) ตาปนนรก สัตว์นรกในขุมนี้ จะถูกให้นั่งตรึงอยู่กับหลาวเหล็กไฟอันร้อนแดงไหม้อยู่ และถูกหลาวเหล็กเสียบไปทั่วร่างกาย

(๘) มหาปตาปนนรก สัตว์นรกที่อยู่ในขุมนี้จะถูกลากไปมาและเหยียบแผ่นดินอันลุกโพล่ง ถูกแทงด้วยปฏัก.”

ความเชื่อเกี่ยวกับนรก เป็นการยืนยันถึงชีวิตหลังความตายอันเกี่ยวเนื่องกับคำสอนเรื่องกรรม และการเวียนว่ายตายเกิด (สังสารวัฏ) การเกิดใหม่เชื่อว่าเป็นผลมาจากการกระทำของตนเองเป็นตัวผลักดัน โดยเฉพาะผู้ที่ทำความชั่วช้า ผิดศีลธรรมอันดีงามที่ศาสนาได้กำหนดไว้ ชีวิตหลังตาย ย่อมได้รับการลงโทษจากผลการกระทำของตนเองในนรกอย่างแน่นอน

แนวคิดเกี่ยวกับ “ผี” ในมิติทางพระพุทธศาสนายอมรับว่า มีสัตว์จำพวกหนึ่งที่มีอำนาจลึกลับ สามารถให้คุณให้โทษกับมนุษย์ได้ คือ เปรต โอปปาทิกะ มาร อสุร ยักษ์ และเทวดาชั้นต่ำ สัตว์เหล่านี้ เรียกว่า อมนุษย์

เมื่อวิเคราะห์จากคุณลักษณะของมนุษย์ดังกล่าว ตรงกับคำว่า ฝิ ในสังคมไทย แต่พุทธศาสนามีท่าทีต่อสิ่งเหล่านี้ในลักษณะที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับอำนาจลึกลับว่าเป็นสิ่ง ที่พิเศษ หรือมีสถานะเหนือกว่ามนุษย์ ถ้ามนุษย์เป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรม ก็สามารถจะมีสถานะ ที่เหนือกว่ามนุษย์เหล่านี้ได้ แต่ในขณะเดียวกัน ถ้ามนุษย์ไม่มีคุณธรรมก็ตกอยู่ในสถานะที่ ต่ำกว่ามนุษย์ เพราะพุทธศาสนาใช้เกณฑ์ทางคุณธรรมในการประเมินทั้งมนุษย์และอมนุษย์

๔.คติความเชื่อ “ฝิ” ในมิติวิทยาศาสตร์

ตามความเชื่อของนักวิทยาศาสตร์ว่าฝิมีจริงหรือไม่ ถ้ายึดเอาแล้วเฉพาะบุคคลอาจจะมี ความเชื่อว่า “ฝิ” มีอยู่แต่ในใจของแต่ละคนเท่านั้นฝิในทัศนะของนักวิทยาศาสตร์ไทย ศ.ดร.นพ.เทพพนม เมืองแมน กล่าวว่า ฝิมีจริงและแพ้คลื่นโทรศัพท์มือถือ โดยกล่าวอ้างถึงการศึกษาของนักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษว่า “ฝิ” เป็นพลังงานในลักษณะที่คล้ายพลังงานคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าของโทรศัพท์มือถือ ซึ่งปัจจุบันนี้การใช้โทรศัพท์มือถือ เป็นไปอย่างแพร่หลายมากขึ้น ทำให้ฝิซึ่งเป็นพลังงานคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าคลื่นสั้นปรากฏตัวน้อยลง เพราะไหลไปรวมในบริเวณที่ ๆ มีคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าน้อย สอดคล้องกับความเห็นของนักวิทยาศาสตร์ไทยอีกคน รศ.ดร. ชัยวัฒน์ คุประตกุล ว่า ฝิเป็นพลังงานแม่เหล็กไฟฟ้าชนิดหนึ่ง แต่การใช้โทรศัพท์มากขึ้นนั้นไม่ถือว่าเป็นการไล่ฝิ แต่เป็นการถ่ายเทคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าไปยังอีกจุดหนึ่งมากกว่า และในทางกลับกันการใช้มือถือซึ่งมีคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้ามาก อาจทำให้เห็นภาพต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งไม่คิดว่า เป็นฝิเพราะมนุษย์มีความรู้ในการพิจารณาการถ่ายภาพหรือวิดีโอแล้วมีภาพหรือเงาที่อธิบายไม่ได้ (CheeZe.๒๕๕๔ :ออนไลน์)

นักวิทยาศาสตร์ชื่อ โดนัลด์ จี คาร์เพนเตอร์ (Dr. Donald G. Carpenter) ศึกษาสิ่งที่เรียกว่าฝิจาก รายงานทั่วโลกและได้ข้อสรุปทางฟิสิกส์ต่าง ๆ ไว้ ๗ ประการ ดังนี้

นักวิทยาศาสตร์ชื่อ ดร.โดนัลด์ จี. คาร์เพนเตอร์ ได้เขียนถึงปรากฏการณ์ร่างของปิศาจไว้ 7 ประการ ดังนี้

(๑) ช่วงเวลาที่ฝิปรากฏกายตั้งแต่ ๒ – ๑๐ วินาที บางรายอาจจะมากกว่านี้ เคยมีผู้พบฝินานถึง ๑๐ นาที ระยะเวลาที่ฝิปรากฏร่างส่วนใหญ่เป็นช่วงหลังพระอาทิตย์ตกดินไปแล้ว

(๒) แสงฝิชอบปรากฏกายในที่มืดๆ แต่ผู้คนยังสามารถมองเห็นได้ แสดงว่า ฝิต้องเปล่งแสงได้ ซึ่งแสงสว่างนั้น อยู่ระหว่าง ๗ – ๒๐ แรงเทียน

(๓) รูปร่างของฝิการปรากฏกายของฝิ ผู้คนส่วนใหญ่จะมองเห็นในชุดเครื่องแต่งกายธรรมดา แต่บางกรณีมองเห็นในรูปของหมอกควันสีขาว หรือมีสีอื่นๆเจือปนอยู่ด้วย บางครั้งปรากฏกายเพียงรางๆ ไปร่งแสงมองเห็นทะลุผ่านไปได้ บางครั้งรูปร่างของฝิเล็กกว่าขนาดคนจริง

(๔) ทิศทางการปรากฏตัวของฝิปรากฏกายแบบเผชิญหน้ากับผู้พบเห็นเป็นส่วนใหญ่ มีน้อยครั้งที่ จะปรากฏกายแบบด้านหลัง ด้านข้าง หรือในลักษณะอื่น

(๕) รูปแบบของฝิส่วนใหญ่ฝิจะปรากฏกายเป็นรูปคนหรือเหมือนคน การปรากฏกายเป็นรูปอื่นๆ ก็มีบ้าง

(๖). บรรยากาศการที่ใครจะเจอผีหรือการที่ผีจะปรากฏร่าง บรรยากาศจะผิดปกติไปจากเดิม เช่น เย็น เยือกอะไรทำนองนี้

(๗). การปรากฏกายรูปแบบอื่นๆของผีไม่สำแดงกายเสมอไป แต่อาจจะปรากฏในรูปของกลิ่น เสียง หรืออะไรสักอย่างที่ทำให้ผู้ประสพรู้สึกแตกต่างจากสภาพแวดล้อมในเวลานั้นหรือผิดปกติจากเดิมซึ่งสามารถสัมผัสได้ทางจิตหรือความรู้สึก

ทั้ง 7 ประการนี้ได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ป่วยและบุคคลหลากหลายอาชีพที่มีประสบการณ์ ด้านภูติผีปิศาจ พวกฝรั่งได้ยึดถือปรากฏการณ์นี้เป็นมาตรฐานเรียกชื่อว่า "มาตรฐาน SNG"(Standard Night time Ghost) ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐาน ๒ ประการ

(๑) อาจจะเกิดจากภาพหลอนหรืออาการของประสาทหลอน เพราะการปรากฏร่างของผีเป็นการป้อนข้อมูลให้ระบบจิตได้สำนึกและสมอง ทำให้เกิดอาการทางประสาทหลอน นอกจากนี้อารมณ์และความรู้สึกก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งทำให้เกิดภาพหลอนได้

(๒). ตามมาตรฐาน SNG แล้ว ถ้าผีปรากฏกายต้องเปล่งแสงสว่างออกมาทำให้ผู้คนมองเห็น ลักษณะนี้แสดงว่า ไม่ใช่เป็นภาพหลอนหรือภาพลวงตา

สมมติฐานข้อที่ ๒ พอจะลากโยงเข้าหาวิชาฟิสิกส์ได้ ซึ่งจะทำให้เรื่องผีเป็นวิชาวิทยาศาสตร์ขึ้นมา นั่นคือจัดให้ผีเป็น “พลังงานในรูปแบบหนึ่ง” ถ้าผีเป็นพลังงานแล้ว การปรากฏกายของผีได้ต้องประกอบด้วย

- (๑) ต้องเกิด "แรงกระตุ้นแบบกระทันหัน" เป็นจังหวะๆที่เรียกว่า อิมพัลส์(Impulses)
- (๒) แต่ละอิมพัลส์มีค่าเฉลี่ยประมาณ ๖๐ จูลส์ คิดเป็นน้ำหนักประมาณ ๑๕ กิโลกรัม
- (๓) พลังงานสูงสุดอยู่ที่ ๖,๐๐๐ วัตต์หรือมากกว่านั้นในแต่ละอิมพัลส์
- (๔) ผีจะปรากฏกายหลอกหลอนในรูปแบบต่างๆได้ต้องดึงดูดเอาพลังงานเข้าไปสะสมไว้อย่างต่ำ ๖๐ จูลส์

การปรากฏกายของปิศาจหรือภูติผีก็คือพลังงานที่เกาะตัวกันเป็นกลุ่มก้อน แล้วสามารถทำงานร่วมกันได้เหมือนหน่วยหนึ่งของชีวิต ทั้งนี้ เป็นไปตามกฎความสมดุลแห่งมวลสารของนักวิทยาศาสตร์เอกของโลกคืออัลเบิร์ตไอน์สไตน์นี้เป็นเพียงสมมติฐาน เพราะเรื่องผียังเป็นปัญหาโลกแตกหาข้อยุติได้ยากอยู่

๕.คติความเชื่อ “ผี” ในสังคมไทยอีสานตอนล่าง

คติความเชื่อและการนับถือผีทางอีสานตอนล่างซึ่งเป็นประเพณีในการนับถือผีโดนตา ในภาษาถิ่นอีสานตอนล่างเรียกว่า “แซนโดนตา” คำว่า “แซน” หมายถึงการเซ่นไหว้ “โดน” หมายถึง ย่า ยาย และ “ตา” หมายถึง ปู่ ตา ดังนั้น แซนโดนตา หมายถึง การเซ่นผีบรรพบุรุษตามสายเลือด สายตระกูลของผีปู่ย่าตายาย ที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นประเพณีของถิ่นอีสานใต้ หรือเผ่าชาวเขมรที่นับถือการบูชาผีในช่วงเดือนสิบ เรียกว่า “โงะเบ็น” ตามความเชื่อผีของชาวเขมรจะมีความเชื่อว่ามีคนตายไปแล้วจะแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มที่ทำได้ไปสวรรค์ กลุ่มที่ทำชั่วก็จะตกนรก พวกนี้จะได้รับทัณฑ์หมานมากมายต่างกัน เมื่อถึงวันแรม

๑ ค่ำ เดือน ๑๐ พระยายมจะอนุญาตให้ผีเหล่านั้นเดินทางมาเยี่ยมลูกหลานได้ ผีจะพักอยู่ที่วัดและคอยดูทางว่าลูกหลานของตนจะมาทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้ตนหรือไม่ ถ้าลูกหลานมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลผลนี้พวกตนก็จะได้รับและเมื่อได้อំหนาสารายก็จะพากันอวยพรให้ลูกหลานอยู่เย็นเป็นสุข แต่ถ้ารอแล้วไม่เห็นลูกหลานมาทำบุญก็จะสาปแช่งไม่มีความสุข ความเจริญ ช่วยของเบ็นตุจ (เป็นวันสารทเล็ก) ไปหาเบ็นทม (วันสารทใหญ่) มีระยะ ๑๕ วัน หลังจากนั้นก็ต้องกลับไปรับกรรมในนรกภูมิตามเดิม

ความเชื่อและการนับถือผีเนียตา หมายถึงผีปู่ย่าและผีตายายประจำหมู่บ้าน ในภาษาเขมร เนียะ หมายถึง ย่าและยาย ตา หมายถึง ปู่และตา ตามความเชื่อและการนับถือผีเนียะตาหรือผีปู่เจ้าตาหรือผีปู่ตาของชาวเขมรเป็นประเพณีการทำบุญหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล ชาวบ้านทุกคนอยู่เย็นเป็นสุข มีความสามัคคีปรองดองกันและพลังแห่งความสามัคคีนี้จะทำให้หมู่บ้านหลุดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง เนียะตาหรือผีปู่ตา ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษของหมู่บ้าน คอยคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือ

๖.อภิปรายคติความเชื่อผีในยุควิทยาการสมัยใหม่

จากที่กล่าวมาเบื้องต้นพบว่าคติความเชื่อหรือศรัทธาเกี่ยวกับผียังฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของประชาชน ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะเป็นยุคสมัยใหม่ ซึ่งเรียกว่ายุคดิจิทัล แต่บุคคลทั่วไปก็ยังมีคติความเชื่อเรื่องผีอยู่ แต่เดิมจะเห็นว่าถ้ากล่าวถึงผีจะไม่มีใครอยากพิสูจน์อะไร พยายามที่จะออกห่างจากคติความกลัวเหล่านั้นไม่อยากจะกล่าวถึงหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับแต่อย่างใด เพราะในยุคก่อนนั้นมีความเชื่อว่า ผี เป็นสิ่งชั่วร้าย จึงได้มีการจารึกเอาไว้ในวรรณกรรมหรือวรรณคดีได้กล่าวถึงผีในแง่ร้าย ส่วนปัจจุบันจะเป็นยุคที่เรียกว่าทันสมัยทางเทคโนโลยี จึงได้มีการพยายามที่หาข้อพิสูจน์เรื่องผี โดยผู้เขียนได้ชมรายการทางทีวีรายการหนึ่งได้มีการพยายามที่พิสูจน์เรื่องผีออกรายการที่ชื่อว่า ผีมีจริงหรือไม่ โดยมีการใช้เครื่องมือในการพยายามพิสูจน์เรื่องวิญญาณ (ผี) ว่ามีจริงหรือไม่ โดยพยายามเข้าไปพิสูจน์ตามสถานที่ต่าง ๆ ว่ามีจริงหรือไม่จากประเด็นนี้จึงทำให้เห็นว่า คติความเรื่อง “ผี” ยังปรากฏทุกยุคทุกสมัย ถึงแม้ว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่คติความเชื่อเรื่องผียังฝังรากลึกในวิถีชีวิตของมนุษย์อยู่ เมื่อกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับ “ผี” จะมีคติความเชื่อเหมือนกันทุกชาติ ศาสนา แต่วิธีการเชื่อแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย และคำศัพท์เรียก “ผี” อาจแตกต่างกัน แต่ทุกชาติศาสนาจะถือว่าผีเป็นสิ่งไม่ดี อีกประการหนึ่ง คำว่า “ผี” มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตกับความตาย มนุษย์อาจจะมองเห็นได้ว่า มนุษย์เกิด ความกลัว ต่อความตายเลยสร้างจินตนาการว่าความตายเป็นสิ่งที่น่ากลัว เพราะฉะนั้น ชีวิตที่ตายเรียกว่า “ผี”

บรรณานุกรม

ราชบัณฑิตยสถาน. (๒๕๔๒). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

เรไร ไพรวรรณ. (มปป.). เรื่อง ผีๆ. (อัสมาเนา) มปป.

ศิลปากร, กรม. (๒๕๑๖). **ลิลิตพระลอฉบับหอสมุดแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณา.

_____. (๒๕๐๖). **เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน**. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.

สุนทรภู่. (๒๕๐๙). **พระอภัยมณี**. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.

เสถียร โกเศศ, (๒๕๑๕). **ศาสนาเปรียบเทียบ**, กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.

ศิลป์ชัย เขาว์เจริญรัตน์. (๒๕๕๙). **ศาสนาผี** (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน ๒๕๕๙)

http://sinchaichao.blogspot.com/2015/06/blog-post_4.html

CheeZe (๒๕๕๔). **ผี...มีจริงหรือไม่** (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ กันยายน)

http://ghostcheeze.blogspot.com/p/blog-page_26.html